

Genişletilmiş Özet

Esrar ve Sentetik Kannabinoid Kullanımı Olan Bireylerin Madde Kullanım ve Kişilik Özellikleri ile Psikiyatrik Semptomlarının Sağlıklı Kontrollerle Karşılaştırılması

Giriş

Esrar (kannabis), çok eski çağlardan beri bilinen ve bağımlılık yapan bir maddedir. Dünyada en yaygın kötüye kullanılan yasadışı maddedir. 2016 yılında Avrupa’da 150.000’den fazla kişi esrar kullanımı ile ilgili sorunlar için uyuturucu tedavisine başlamış; yaklaşık 83.000 kişi de hayatlarında ilk kez tedaviye başvurmuştur.

Madde kullanıcıları arasında popülaritesi giderek artan ve yeni nesil psikoaktif maddeler (designer drugs) olarak da anılan sentetik kannabinoidler (SK), saf halde, katı ya da yağ halinde bulunurlar. Kullanıcılar arasında "sentetik mariuana" ya da "yalancı ot" olarak da adlandırılabilen SK, Avrupa ve ABD’de Spice, K2, Genie; Türkiye’de ise "Bonzai, Jamaica ve Jamaican Gold" ismiyle bilinmektedir.

Madde kullanım bozukluğu olan bireylerin soyutlanma, kendini kontrol ve kendini zararlardan sakınma gibi negatif duygusallık özelliklerinin yüksek olduğu bildirilmiştir. Başay ve arkadaşlarının alkol-madde kullanım bozukluğu (AMKB) olan ergenlerin kişilik özelliklerini inceledikleri çalışmalarında, MMPI psikopatoloji altboyutlarından hipokondri, histeri, depresyon, psikopatik sapma, paranoya, psikasteni, şizofreni ve hipomani alt ölçeklerinde AMKB olan ergenler kontrol grubuna göre yüksek puan alırken; savunucu tutum (K) alt ölçeğinde kontrol grubuna göre anlamlı düzeyde düşük puan almışlardır.

Bu çalışma kapsamında esrar ve SK kullanım geçmişi olan bireylerin madde kullanım ve kişilik özellikleri ile psikiyatrik belirtilerinin madde kullanım geçmişi olmayan sağlıklı bireylere göre farklılıkları incelenmiştir.

Yöntem

Araştırmanın örneklemini, Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı Madde Bağımlılığı Tedavi Merkezi’ne 2015 Mart - 2017 Haziran tarihleri arasında tedavi hizmeti almak için başvuruda bulunan, araştırmaya alınma kriterlerini karşılayan en az 1 yıl esrar kullanımı olan 52, en az bir yıl SK kullanımı olan 51 bağımlı birey ile Ege Üniversitesi’nde çalışan 57 bireyden oluşmaktadır. Yaş aralığı 18 – 35 olarak belirlenmiştir. Zihinsel engele sahip olmak, nörolojik bir rahatsızlığa sahip olmak, geçmişte kafa travması öyküsüne sahip olmak gibi özellikler araştırmanın dışlama kriterlerini oluşturmuştur.

Katılımcılara sosyodemografik bilgi formu yüzyüze görüşme biçiminde doldurtulmuştur. Ardından katılımcılara sırasıyla Hacettepe Kişilik Envanteri ve Belirti Tarama Testi (SCL-90) uygulanmıştır. Uygulamaların hepsi bireysel olarak yapılmış olup, yaklaşık 1,5 ile 2 saat aralığında değişen uygulama sürelerine sahip olduğu için iki ya da üç kez ara verilerek uygulamalar tamamlanmıştır.

Eğitim, yaş, gelir düzeyi vb. değişkenlerinin üçlü grup karşılaştırmaları Kruskal-Wallis; çalışma durumu, yaşanılan yer, yıl kaybı, madde kullanım süresi, en son madde alım zamanı, madde kullanmadan geçen en uzun süre değişkenlerinin ikili grup karşılaştırmaları Mann-Whitney U ve üçlü grup karşılaştırmalarının post-hoc analizleri ise Tamhane’s T2 testi ile yapılmıştır.

Sonuçlar

Esrar kullanım geçmişi olan grubun %36,5’i ve SK kullanım geçmişi olan grubun %46,9’u günlük yedi ve üzeri standart içki tüketirken kontrol grubunun %15,7’si günlük yedi ve üzeri standart içki tüketmektedir. Esrar grubunun ortalama 90,9 aydır madde kullandığı, SK grubunun ortalama 61 aydır madde kullandığı öğrenilmiştir. Esrar grubunun en uzun ortalama 216 gün temiz kaldığı ve en son ortalama 42,58 gün önce madde aldığı; SK grubunun en uzun ortalama 143,59 gün temiz kaldığı ve en son ortalama 71,81 gün önce madde aldığı öğrenilmiştir.

Katılımcılara alkolü ilk deneme yaşları sorulduğunda, esrar grubunun ortalama $14,78 \pm 4,01$, SK grubunun ortalama $14,91 \pm 2,75$ ve sağlıklı kontrollerin ortalama $16,49 \pm 4$ yaşlarında ilk deneyimleri yaşadıkları bulunmuştur. Alkol kullanım sıklığına bakıldığında, katılımcıların %48,1’i ($n = 77$) ayda 1 – 2 kez alkol kullanırken, %25,6’sı ($n = 41$) haftada 1 – 5 kez alkol almaktadır.

Esrarın ilk kullanım yaş ortalaması $15,97 \pm 4,07$, ortalama kullanım süresi ise $8,24 \pm 6,12$ yıldır. SK’nın ilk kullanım yaş ortalaması $21,02 \pm 5,28$, ortalama kullanım süresi ise $2,44 \pm 1,5$ yıldır. Ekstazinin ilk kullanım yaş ortalaması $18,45 \pm 4,85$, ortalama kullanım süresi ise $4,09 \pm 3,44$ yıldır. Uçucu maddelerin ilk kullanım yaş ortalaması $15,05 \pm 4,19$, ortalama kullanım süresi ise $3,5 \pm 3,08$ yıldır.

HKE’nin katılımcıların uyum becerisi ve kişilik özellikleri hakkında değerlendirmede bulunduğu düşünöldüğünde, tüm puan türlerinde en yüksek uyum becerisine sağlıklı kontroller, en düşük uyum becerisine ve uyumu güçlendiren kişilik özelliklerine SK kullanım geçmişi olan katılımcılar sahiptir.

Belirti Tarama Testi (SCL-90-R)'nin psikiyatrik belirtileri deęerlendirdiđi dűşünüldűđünde, alt kűmelerin bűyűk kısmında en dűşűk belirti puanlarına saęlıklı kontroller sahipken, en yűksek belirti puanlarına SK kullanım geęmiři olan katılımcılar sahiptir. Obsesyon altboyutuna bakıldıđında, en dűşűk grup sıra ortalaması esrar kullanım geęmiři olan katılımcılara aittir.

Tartışma

Erkek cinsiyetinin tercih edilmesinin sebebi madde kullanım yaygınlığının erkeklerde daha fazla olması ve Denetimli Serbestlik Tedbir Kararı kapsamında başvuruda bulunanların çok bűyűk bir kısmının erkek cinsiyete sahip olmasıdır.

Katılımcıların alkolű ilk deneme yařları esrar grubunun ortalama $14,78 \pm 4,01$, SK grubunun ortalama $14,91 \pm 2,75$ ve saęlıklı kontrollerin ortalama $16,49 \pm 4$ 'dűr. Madde kullanım geęmiři olan bireylerin alkolű ilk deneme yařı saęlıklı kontrollere gűre 2 yıl kadar erkendir. Madde kullanım geęmiři olan katılımcıların %11,7'si ($N = 12$) hemen hemen hergűn alkol aldıđını belirtmiřtir. Tűm katılımcılar arasında hemen hemen her gűn alkol alan katılımcıların %57,1'ini ($n = 8$) SK grubu oluřturmaktadır. SK kullanım geęmiři olan katılımcıların hemen hemen her gűn riskli miktarlarda alkol tűkettikleri gűzlenmiřtir.

Araştırmada esrarın beř kereden fazla kullanımı esrar kullanım geğmişi olan grubun %100'ű ($n = 52$), SK kullanım geğmişi olan grubun ise %100'ű ($n = 51$) tarafından gerçekleştirilmiştir. SK kullanan katılımcıların tamamının geğmişte tekrarlı esrar kullanımının olması önemli bir bulgudur.

Bu alıřmada SK'nın beř kereden fazla kullanımı esrar kullanım geęmiři olan grubun %21,2'si ($n = 11$), SK kullanım geęmiři olan grubun ise %100'ű ($n = 51$) tarafından gerçekleřtirilmiřtir. Esrarın daha az zararlı gűrűlmesi, entoksikasyon ve yoksunluk bulgularının SK'ya gűre daha hafif olması, SK'nın 2010 yılı itibariyle temin edilebilir hale gelerek 2011 yılından itibaren yaygınlařmaya bařlaması, SK'nın hızlı bađımlılık geliřtiren olması, iřlevsellikte ciddi bozulmalara yol aması ve kiřinin gűnlűk yařamını sekteye uęratması esrarın SK'ya gűre daha çok tercih edilme sebeplerden bazıları olabileceđi dűşűnűlmektedir.

HKE'nin katılımcıların uyum becerisi ve kiřilik özellikleri hakkında deęerlendirmede bulunduđu dűşünüldűđünde, tűm puan tűrlerinde en yűksek uyum becerisine saęlıklı kontroller, en dűşűk uyum becerisine SK kullanım geęmiři olan katılımcılar sahiptir. Esrar kullanım geęmiři olan katılımcılar, saęlıklı kontrollerden daha dűşűk uyum puanları almıřlardır.

SK kullanım geęmiři olan katılımcıların, Belirti Tarama Testi alttest puanları, esrar kullanım geęmiři olan katılımcılardan; esrar kullanım geęmiři olan katılımcıların Belirti Tarama Testi alttest puanları saęlıklı kontrollerden yűksek bulunmuřtur. Obsesyon altboyutuna bakıldıđında, en dűşűk grup sıra ortalaması esrar kullanım geęmiři olan katılımcılara aittir. SK kullanımının, esrar kullanımına gűre uyum becerileri űzerinde daha yıkıcı etkisinin olduđu ve ayrıca psikiyatrik semptom dűzeyinde daha yűksek bir artıřa yol açtıđı dűşűnűlmektedir.

Bađımlılık tedavilerine, psikiyatrik belirtiler ve kiřilik özelliklerinin deęerlendirilerek yapılandırılması tedavinin etkililiđini arttıracadı dűşűnűlmektedir. Kiřilik zellikleri ve psikiyatrik semptomlar bireysel olarak farklılık gűsterdiđinden, seçilen psikoterapi yűntemlerinin ve psikososyal rehabilitasyonun kiřiye özel dűzenlenmesi gerekmektedir.